

...sutraul... net didžiu-
lis... ietuva“. O
...ėje susi-
...ikūrė
...avina
...mitingu
...netruko
ve
...vėliavos iškė-
...muotą nespaltotą
...ilmą! – prisiminė Simas. – Žmonių ten kiek, Katedra
ir viskas aplink – vieni žmonės!
– Taip, Simai, tiek žmonių, kaip mitinguose tada,
Lietuva nebuvo mačiusi, ir nežinia, kada vėl matys!
Ir sovietinė valdžia sutriko, sutriko net Maskva, o Lie-
tuva skubėjo tuo pasinaudoti. Pirmuosius, pagaliau
laisvus rinkimus į parlamentą laimėjo Sąjūdis, veda-
mas muzikologo, profesoriaus Vytauto Landsbergio.
Ir 1990 metų kovo 11 dieną Sovietų Sąjunga gavo neį-
tikėtiną antausį – Lietuva paskelbė atkurianti Nepri-
klausomybę! O juk teprabėgo treji metai nuo pirmo
mitingo, vykusio štai čia, kur mes stovime... Neįtikėti-
na, net ir man neįtikėtina...
– Bet juk paskui dar buvo Sausio 13-oji, – priminė Si-
mas. – Kovo 11-ąją viskas nesibaigė!
– Taip, buvo, – nesiginčijo Metraštininkas. – Juk So-
vietų Sąjunga pradėjo nepaskelbtą karą su Lietuva. Iš
pradžią bandė užsmaugti ekonomiškai – nepavyko.
Tuomet ėmėsi karinės jėgos – Vilniuje ir kitur Lietu-
voje esanti sovietinė kariuomenė užimdavo pastatus,
grobė jaunuolius į tarnybą sovietinėje armijoje, kitaip
smurtavo. Subūrusi išdavikišką koloną iš lietuvių ko-
laborantų ir kai kurių Lietuvoje gyvenančių svetim-
taučių, 1991 metų sausį nusprendė kariniu perversmu
užgniaužti Lietuvos nepriklausomybę. O Lietuva

sausio

ginklų apsiginti negalėjo – juk nei kariuomenės, nei ginklų nebuvo, tik beginkliai žmonės ir jų ryžtas... Laisvos Lietuvos širdis plakė Vilniuje: ir parlamen-
tas, ir spauda, ir televizija, ir visos kitos svarbios ins-
titucijos veikė juk būtent čia. Tad čia ir puolė sovietų
kariuomenė, ir čia žmonės vėl gynė savo laisvę...

nak-

tis

Kandantis šalto vėjo gūsis nutvilkkė veidus. Buvo
naktis, bet tamsą sklaidė ant sniego krentanti gatvės
žibintų ir gausi daugiaaukščių namų langų šviesa. O
pro šalį skubėjo žmonės. Kažkas, piltuvu sudėjęs prie
burnos rankas, atsisuko į namus ir suriko:

– Visi prie bokšto! Tankai važiuoja! Kolona!

Jiedu apsidairė – bokštas stūksojo visai netoliese,
ant nedidelės kalvos, savo „lėkštę“ išdidžiai iškėlęs į
160 metrų aukštį. Simas iš kažkur atsiminė, kad jis
net branduolinį sprogimą turėtų atlaikyti... Aistė
tvirtai sučiupo draugo ranką. Staiga sukaustė bai-
mė – ji prisiminė, kad šią, vieną iš paskutinių Lietu-
vos laisvės kovų, naktį būtent prie televizijos bokšto
žuvo žmonės! Ir dabar jie čia! O jeigu?.. Simas, tarsi
nuspėjęs jos mintis, drąsinamai spustelėjo delną ir,
kad nebūtų laiko pasiduoti baimei, paragino:

– Lekiam!

Link bokšto nulėkė kartu su kitais žmonėmis,
o šių vis daugėjo. Daugiausia atbėgo nuo greti-
mų namų, kažkas dar šaukė ir bandė organizuoti
užtvaras:

– Mašinas, reikia varyti mašinas ant kelių... Ir tą au-
tobusą užstumti! Užbarikaduoti!

Vieno rankose blerbė juokingas senovinis radi-
jo imtuvas, berdamas žodžius: „Turime žinių, kad

karinė technika iš Šiaurės miestelio taip pat juda link Radijo ir televizijos.“

„Karinė technika Šiaurės miestelyje? – nustebo Simas. – Kurgi ji ten galėtų būti? Nesuprantu...“ – pagalvojo. O tada prisiminė, kaip tėtis, servise taisydamasis mašiną, pasivadino jį į šalį ir parodė grindis iš keistų metalinių plytelių. Ir paaiškino: „Kad tankai atlaikytų.“

– Vaikai! Ką jūs čia veikiat? Namu, bėkite namo! – riktelėjo kažkokia moteris, mojuodama jiems rankine, tačiau ilgai negaišo. O ir kokie gi jiems namai prieš daugiau nei dvidešimt metų? Juk jie dar net negimę...

Abu be vargo įsiliejo į ryžtingą, įsiau drinusią minią – juolab buvo ten ne vieninteliai paaugliai. Žmonės neramiai dairėsi, šnekėjo, spėliojo, gaudė kiekvieną žinią... Kol vis garsiau ėmė aidėti galingų variklių riaumojimas, o žmogus, kiek toliau stebintis gatvę, parbėgęs išbėrė:

– Važiuoja į čia... Tankai, BTR'ai*, sunkvežimiai, pilni kareivių...

– Susiglaudžiam, nepraleisim, – kažkas paragino. Ir tuoj pat atsklido kiti žodžiai:

– Ateina iš anos pusės! Saugokitės!

– Nepraeis!

Be jokios komandos visi siūbtelėjo į „aną“ pusę.

„Būpt!“ – driokstelėjo šūvis, nuo kurio net užėmė ausis.

– Vajėzau, šaudu! – kažkas šūktelėjo. Galingi prožektorių spinduliai perskrodė dangų, tarsi Vilniuje kas būtų įžiebęs švyturius. Bet tai nebuvo švyturiai. Tai buvo tankai – iš pažiūros apgaulingai kerėpliškos metalinės pabaisos judėjo tai į vieną, tai į kitą pusę,

* Sovietų Sąjungos kariuomenės šarvuotasis transporteris.

sukiodamos patrankų bokštus. Į nosis trenkė ir dyzelino smarvė. Bet žmonės mašinas apstojo, šaukdami, bardami, nepraleisdami. „Veidą, veidą parodyk!“ – rusiškai ragino pro liuką iškišusį galvą tankistą.

„Kam jiems tankų... Juk čia tik paprasčiausi žmonės!“ – perbalo Aistė. O minia pasitiko atskubančius kareivius skanduodama „Lietuva!“, „Okupantai!“, „Fašistai!“, mėgindama nepraleisti pro sujungtų rankų grandines. Bet kur tau – desantininkai be jokio gailėsčio ėmė kulti ir daužyti bokšto gynėjus, skverbdamiesi link pastato. Žmonės nesitraukė. „Tra-ta-ta-ta!“ – tai vienoje, tai kitoje pusėje šurpiai kaleno automatai.

– Što vy delajete! (Ką jūs darot!) – išrėkė vienas vyriškis kareivukui keistai sustiklėjusiomis akimis, ragindamas atsikvošėti. Bet šis tik užsimojo ir kirto jam automato buože riaumodamas:

– *Nazad! Nazad!* (Atgal! Atgal!) – rėkė, atstatęs automata į gynėjus, virpančiomis iš įtampos rankomis.

Dar vienas „būpt!“, kažkur visai netoliese, nuo kurio vos pavyko išsilaikyti ant kojų...

Netrukus jau nieko negalėjai nuspėti – ar šaudu tuščiais šoviniais, ar koviniais, ar pliekia į orą, ar šaudu... į žmones. Buvo aišku tik viena – žmonės padarys viską, kad neprileistų prie bokšto okupantų. Vieną akimirką vaikai atsidūrė pirmosiose gretose.

– Saugokitės! – kažkas įspėjo, Simas pačiu laiku trūktelėjo Aistę į šoną, tad automato buožė žiebė jam į petį. Suskaudo žiauriai, jis vos nenugriuvo, bet tuoj pat pašoko ir neapykanta liepsnojančiomis akimis užriko ant kareivio:

– Žąsinas!!! – ir jau bemaž norėjo čiupti už automato, bet kažkas jį truktelėjo atgal, sakydamas:

– Praleisk, čia filmuoja!

– *Kameru ubrat'!* – užbliuvo tas pats kareivis. – *Kameru ubrat'!!!* (Patraukite kamerą!) – ir šokęs ant filmuotojo

ėmė tvatyti jį ginklu. Operatorius parpuolė, bet čia jį nuo sužvėrėjusio kareivio apsaugojo keli kiti žmonės, rankomis dangstydamiesi galvas nuo smūgių, bet neprileisdami artyn, kol pargriuvusysis vėl atsistojo.

Triukšmą perskrodė šūksnis:

– Viešpatie, ant žmonių važiuoja! Ant žmogaus užvažiavo!!!

Akies krašteliu vaikai pamatė, kaip moteris iš visų jėgų tranko tanką skėčiu ir net keli vyrai bando užgulę sustabdyti metalinį monstrą, po kurio vikšrais matyti neaiškus pavidalas. „Šonan!“ – vėl kažkas įspėjo, minia siūbtelėjo į šoną, nusinešdama ir juos.

Tačiau šalimais sukniubo žmogus. Simas ir dar keli pasilenkė, norėdami padėti atsikelti, bet kūnas rankose suglebo. Simas pajuto, kaip kažkas šilto teka per delną, ir jį atitraukė. Plaštaka atrodė tarsi pajudavusi, bet kilstelėjus arčiau veido...

– Kraujas! – šūktelėjo supratęs. – Jis sužeistas!

– Atsargiai, nekelkit, tempkit į šoną, – kažkas patarė, o kitas pridėjo:

– Greitąją, reikia greitosios!

– Merginą, merginą suvažinėjo!!! Greitąją!

– Niekšai! Zvery! Urody! (Žvėrys! Niekšai!) – atsklido iš tolėliau.

– Pašovė, čia pašovė žmogų! Greitąją! – siaubingi žodžiai ėmė plaukti iš visų pusių.

– Šaudo tikrais!..

„Greitąją... Koks greitosios telefonas... 112“, – Simas čiuptelėjosi taip įprasto mobiliojo telefono, bet nerado. Taip, čiagi kiti laikai – jokių mobiliųjų... Bet kaip tuomet iškviešti greitąją?!

– Prasiveržė iki pastato!

– Vaikai, ką jūs čia veikiate? – kažkoks vyras juos sučiupo už pakarpų ir ėmė tempti į šoną.

222

– Lietuvą ginam! – išrėkė Aistė, muistydamosi ir mėgindama išsivaduoti.

– Gerai, ginkit! – nesiginčijo vyriškis. – Bet tuoj pat bėkit prie artimiausio namo ir į pirmą pasitaikiusį butą – kvieskite greitąją. Ir ne vieną! Ar aišku?! Ar supratot?!

Vaikai nespėjo įsidėmėti nė žmogaus veido, o ką ir įsidėmėsi, kai tamsą raižo spinduliai, aplinkui – grūstynės, pragariškas triukšmas ir nežinia. Bet, supratę užduoties svarbą, pasileido bėgti link artimiausių namų, šaukdami iš visų plaučių:

– Greitąją, greičiau kvieskit greitąją! Žmones sužeidė!

Įbėgti į laiptinę ar butą net neprireikė, mat prie langų – ir šviesių, ir tamsių, ir sveikų, ir išdužusių – buvo pilna žmonių, ir jie nuskubėjo prie telefonų.

„Bet kokie tušti kiemai, ir kiek mažai mašinų...“ – nežinia kodėl atėjo į galvą Simui, kai jiedu susmuko ant suoloelio. Tik dabar pajuto, kad virpa ir kinkos, ir rankos, o širdys kala tarsi plaktukai...

Atlekiančių greitųjų pagalbų mašinų sirenos išilėjo į bendrą kakofoniją, o Simas vis žvelgė į savo plaštaką, ant kurios dar matėsi kraujo pėdsakų. Prie bokšto vis dar kažkas vyko.

Jie žinojo – žmonės nesustabdė Sovietų Sąjungos kariškių, bokštą jie užgrobė, o žuvusieji beginkliai gynėjai atgulė Antakalnio kalvose... Tačiau dabar jie taip pat žinos, ką jautė jų tėvai ir bendraamžiai tą lemtingą naktį ir kiek drąsos reikėjo ištovėti prieš tankus, prieš sužvėrėjusius desantininkus, matant šalia sumaitotus ir sužalotus žmones, aidint šūviams ir šlykščiausiems kareivių keiksmams. Nors matė tiek nedaug – tik tiek, kiek gali pastebėti dviejų žmonių akys minioje...

– Gražink mus, – tyliai paprašė Aistė, nors nežinojo – išgirs Metraštininkas ar ne...